

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ NAZİRLƏR KABİNETİ

Q Ə R A R

№ 2

Bakı şəhəri, 9 yanvar 2020-ci il

“Yanacaq ehtiyatının maliyyələşdirilməsi, yaradılması, qorunması, istifadəsi, həcmi və uçotunun həyata keçirilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında

“Elektrik və istilik enerjisi, habelə qaz təchizatı sahəsində nəzarətin həyata keçirilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 16 iyul tarixli 204 nömrəli Fərmanının 2.3.5-ci yarımbəndinin icrası məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır**:

1. “Yanacaq ehtiyatının maliyyələşdirilməsi, yaradılması, qorunması, istifadəsi, həcmi və uçotunun həyata keçirilməsi Qaydası” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Bu Qərar dərc edildiyi gündən altı ay sonra qüvvəyə minir.

**Azərbaycan Respublikasının
Baş Naziri**

Əli Əsədov

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2020-ci il 9 yanvar
tarixli 2 nömrəli Qərarı ilə
təsdiq edilmişdir.

Yanacaq ehtiyatının maliyyələşdirilməsi, yaradılması, qorunması, istifadəsi, həcmi və uçotunun həyata keçirilməsi

QAYDASI

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qayda elektrik və (və ya) istilik enerjisi istehsalı müəssisələrində yanacaq ehtiyatının maliyyələşdirilməsi, yaradılması, qorunması, istifadəsi, həcmi və uçotunun həyata keçirilməsi ilə bağlı məsələləri tənzimləyir.

1.2. Bu Qaydada istifadə olunan anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

1.2.1. **əsas korpus** – istehsal və digər texnoloji proseslərin birbaşa baş verdiyi əsas texnoloji sahə;

1.2.2. **elektrik və (və ya) istilik enerjisi istehsalı müəssisəsi (bundan sonra – EİM)** – bərpa olunmayan yanacaq növündən istifadə edərək elektrik və (və ya) istilik enerjisi istehsal edən, ötürücü və ya paylayıcı elektrik şəbəkəsinə qoşulmuş istehsal müəssisəsi;

1.2.3. **salamatqalma rejimi** – müəyyən edilmiş istehlakçıların elektrik və (və ya) istilik enerjisi ilə davamlı təchizatını təmin etmək məqsədilə ötən son beş ilin ən soyuq ayını nəzərə alaraq, EİM-də avadanlıqların hesablanmış minimal elektrik və istilik yükü ilə qəzasız işini təmin etmək üçün zəruri olan iş rejimi;

1.2.4. **yanacaq ehtiyatları** – dinc dövrdə və ya fəvqəladə hallarda EİM-də etibarlı və davamlı işin təmin edilməsi üçün yaradılan yanacaq fondu. İstifadə məqsədlərindən asılı olaraq, aşağıdakı yanacaq ehtiyatları yaradılır:

1.2.4.1. **əsas yanacaq ehtiyatı** – EİM-də baza iş rejiminin təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulan əsas yanacaq növündə yaradılan ehtiyat;

1.2.4.2. **rezerv (ehtiyat) yanacaq ehtiyatı** – EİM-də əsas yanacağın qismən və ya tam mövcud olmaması şəraitində işin təmin edilməsi üçün digər yanacaq növlərindən yaradılan ehtiyat;

1.2.5. **yanacağın istismar ehtiyatları** – ölkənin vahid energetika sistemi çərçivəsində elektrik və istilik enerjisinin istehsalı

və təchizatı balansının ümumi proqnoz göstəricilərinin icrası məqsədilə EİM-in davamlı fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün zəruri olan nomenklaturda və həcmdə yaradılan yanacaq ehtiyatı;

1.2.6. yanacağın azaldılmaz ehtiyatları – gözlənilməyən hallarda (qəza və ya təbii fəlakət) yanacağın istismar ehtiyatları mövcud olmadıqda və ya onların istifadəsi qeyri-mümkün olduqda, EİM-in minimum prioritet fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün zəruri olan nomenklaturda və həcmdə yaradılan yanacaq ehtiyatı;

1.2.7. yanacağın təbii itkisi – meteoroloji amillərin təsiri nəticəsində (normativ sənədlərin tələbləri çərçivəsində keyfiyyəti dəyişmədən çəkisinin azalması) və ya müvafiq dövrdə mövcud olan saxlama qurğu və vasitələrində yaranan çatışmazlıqlar səbəbi ilə, habelə nəqlənmə, ötürülmə və ya daşınma prosesində yanacağın yaranmış itkiləri;

1.2.8. yanacağın təbii itki norması – saxlanma və daşınma zamanı yaranan yanacağın təbii itkilərinin yolverilən maksimal həddi;

1.2.9. birinci dərəcəli istehlakçılar – elektrik enerjisi təchizatının etibarlılığına görə birinci dərəcəli sayılan və siyahısı Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən istehlakçılar;

1.2.10. yanacaq qalığı – anbarda (saxlandı) saxlanılan, günün sonuna qədər (saat 24:00-dək) mədaxil olunan, lakin yüklənilməyən yanacaq;

1.2.11. instrumental inventarlaşdırma – müxtəlif növ ölçü cihazları vasitəsilə əldə olunan məlumatların emalı, hesabatların hazırlanması və uçot sənədlərində qəbul olunmuş qaydada qeydiyyat üçün aparılan kompleks işlər.

1.3. Bu Qayda bilavasitə və ya dolayısılə ölkənin vahid ötürücü və ya paylayıcı şəbəkəsinə qoşulmayan EİM-lərə şamil edilmir. Qaydanın şamil edildiyi EİM-lərin siyahısı Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi (bundan sonra - Energetika Nazirliyi) tərəfindən müəyyən olunur.

1.4. Yanacağın azaldılmaz ehtiyatlarının həcmi və nomenklaturunun, habelə onların istifadə qaydasının müəyyən olunması Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 10 iyul tarixli 106 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Maddi sərvətlərin səfərbərlik və dövlət ehtiyatlarının, habelə ərzaq mallarının və neft məhsullarının azaldılmaz ehtiyatlarının yaradılması, yığılması, saxlanması, təzələnməsi və istifadə olunması Qaydaları"nın 2.4-cü və 2.5-ci bəndlərinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

1.5. Yanacaqın istismar ehtiyatlarının həcmi və nomenklaturu EİM-lərin təklifləri əsasında Energetika Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə razılaşdırılmaqla müəyyən olunur.

1.6. Yanacaqın istismar ehtiyatları ilə bağlı EİM-lər tərəfindən Energetika Nazirliyinə hesabatlar təqdim edilir. Bununla əlaqədar hesabat formaları və onların təqdim edilmə qaydası və müddətləri Energetika Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir.

2. Yanacaq ehtiyatının maliyyələşdirilməsi

2.1. Yanacaqın azaldılmaz ehtiyatlarının yaradılması və yığılması ilə bağlı maliyyələşdirilmə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 10 iyul tarixli 106 nömrəri Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Maddi sərvətlərin səfərbərlik və dövlət ehtiyatlarının, habelə ərzaq mallarının və neft məhsullarının azaldılmaz ehtiyatlarının yaradılması, yığılması, saxlanılması, təzələnməsi və istifadə olunması Qaydaları"nın 2.2-ci bəndinə və 3-cü hissəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

2.2. Yanacaqın istismar ehtiyatlarının yaradılması ilə bağlı maliyyələşdirilmə EİM-in təsərrüfat fəaliyyətlərindən əldə olunan gəlirləri hesabına təmin edilir.

3. EİM-lərdə yanacaq ehtiyatlarının yaradılması

3.1. Əsas və rezerv yanacaq ehtiyatları bu Qaydanın 1.4-cü və 1.5-ci bəndlərinə uyğun olaraq müəyyən edilən həcm və nomenklatura uyğun olaraq EİM-lərin özləri tərəfindən yaradılır.

3.2. Qazdan əsas yanacaq növü kimi istifadə edən EİM-lərdə əsas yanacaq qismən və ya tamamilə olmadıqda, baza iş rejiminin dəstəklənməsi üçün rezerv yanacaq ehtiyatı (təbii qaz, soba mazutu, dizel yanacağı və digər növlərdə) olaraq, azaldılmaz və istismar ehtiyatları yaradılır.

3.3. Buxar-qaz qurğularına və (və ya) qaz-turbin qurğularına malik olan və əsas yanacaq növü kimi qazdan istifadə edən EİM-lərdə əsas yanacaq tamamilə olmadıqda, işi dəstəkləmək üçün dizel və ya texnoloji prosesə uyğun digər yanacaq növündən ehtiyat yaradılır.

3.4. EİM-lərdə yanacaqın azaldılmaz ehtiyatları ilə bağlı təkliflər aşağıdakı meyarlar nəzərə alınmaqla hazırlanır:

3.4.1. yanacaqın istismar ehtiyatları mövcud olmadıqda və ya onların istifadəsi qeyri-mümkün olduqda, EİM-in minimum fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün əsas korpusda, köməkçi bina və qurğularda müsbət temperaturun saxlanılması;

3.4.2. birinci dərəcəli istehlakçıların tələbatının, habelə isitmə mövsümündə istilik-təchizat sistemi obyektlərinin (istilik məntəqələri, nasos stansiyaları, istilik enerjisi mənbələrinin) daxili ehtiyaclarının dinc dövrdə və fəvqəladə hallarda davamlı təmin edilməsi;

3.4.3. elektrik enerjisi ilə davamlı təchizatını təmin etmək məqsədilə ötən son beş ilin ən soyuq ayı üzrə müvafiq hava temperaturunda avadanlıqların hesablanmış minimal elektrik və istilik yükü ilə qəzasız işinin təmin edilməsi;

3.4.4. əsas yanacaq kimi qazdan istifadə edən və ya bilavasitə neft emalı zavodlarından boru xətləri vasitəsilə mazut əldə edən EİM-in üç gün ərzində istilik elektrik stansiyalarının salamatqalma rejimində işinin təmin edilməsi;

3.4.5. buxar-qaz qurğularına və (və ya) qaz-turbin qurğularına malik olan stansiyalarda qaz təchizatı olmadıqda, yaranan qəza vəziyyətlərində belə qurğuların işinin təmin edilməsi;

3.4.6. əsas yanacaq kimi soba mazutu və (və ya) dizel yanacağından istifadə edən EİM-in yeddi gün ərzində salamatqalma rejimində işinin təmin edilməsi.

3.5. Yanacaqın azaldılmaz ehtiyatları onların istifadəsini əsaslandıran səbəblər aradan qaldırıldıqdan sonra mümkün olan ən qısa müddətdə yerinə bərpa edilir.

3.6. EİM-də rezerv yanacaq ehtiyatı kimi bir neçə yanacaq növündən istifadə etmək imkanı olduqda, yaradılması məqsəduyğun hesab edilən rezerv yanacaq ehtiyatının növü ilə bağlı müvafiq EİM tərəfindən təkliflər hazırlanaraq, Energetika Nazirliyinə təqdim edilir.

3.7. EİM-lərdə yanacaq ehtiyatları yaradılarkən qazan aqreqatının qalanması zamanı istifadə edilən yanacaq növləri də nəzərə alınır. Belə növ yanacaq ehtiyatlarının həcmnin hesablanması aşağıdakılar əsasında həyata keçirilir:

3.7.1. layihə sənədlərinə uyğun olaraq qazan aqreqatının hər qalanmasında yandırılması nəzərdə tutulan yanacaq həcmələrinin ümumi göstəriciləri. Bu göstəricilər hesablanarkən, əməliyyat zonasında müvafiq EİM-lərin fəaliyyət göstərdiyi ərazi üzrə əməliyyat-dispetçer subyektlərinin göstərişlərinə əsasən qəza və ya rejimlə əlaqədar fasilələr və qoşulmalar, habelə EİM obyektlərinin

təmirə dayanması və ya istifadədən çıxarılması və digər fəaliyyətlər nəzərə alınır;

3.7.2. həcmın planlaşdırıldığı dövrdən əvvəlki beş il ərzində yanacaq hazırlama və yanacaq vermə sistemlərində müşahidə edilən qəza vəziyyətlərində və qəza vəziyyətlərinin aradan qaldırılması zamanı qazan aqreqatının işinin davam etdirilməsi üçün sərf edilən müvafiq yanacaq növünün maksimal faktiki sərfiyyatı üzrə göstəricilər.

3.8. EİM-də əsas və rezerv yanacaq ehtiyatları ilə bağlı göstəricilər ərazi üzrə əməliyyat-dispetçer subyektləri ilə razılaşdırmaqla hesablanmalıdır.

3.9. EİM-də müxtəlif yanacaq növlərindən istifadə edildiyi təqdirdə, belə müəssisələrdə istifadə edilən hər yanacaq növü üzrə yanacağın azaldılmaz və istismar ehtiyatları ilə bağlı göstəricilər ayrıca hesablanmalıdır.

3.10. Yay mövsümündə fəaliyyət göstərməyən EİM-lər tərəfindən müvafiq ilin 1 may, 1 iyun və 1 iyul tarixləri üçün yanacağın istismar ehtiyatları ilə bağlı göstəriciləri hesablanmaya bilər. Belə hallarda, EİM-lər ilin III rübü üçün normativlərə uyğun yanacağın istismar ehtiyatlarının bərpa edilməsini 1 oktyabr tarixinədək təmin etməlidir.

3.11. Üçillik dövr ərzində EİM-də avadanlıq və qurğular, yanacaqdan istifadənin strukturu, habelə enerji təchizatı yalnız bir mənbədən təmin edilən birinci dərəcəli istehlakçıların tələbatının ödənilməsi ilə bağlı yüklənmənin həcmi dəyişdikdə, yanacağın azaldılmaz ehtiyatlarına dair göstəricilərdə müvafiq düzəlişlər edilməlidir. Belə düzəlişlərin edilməsi həmin ehtiyatların nomenklatur və həcmının müəyyən edildiyi qaydada həyata keçirilir.

3.12. Çənlərin dibində götürülməsi mümkün olmayan və ya istifadəsi səmərəli hesab edilməyən mazut və digər neft məhsulları qalıqlarının həcmi yanacağın azaldılmaz və istismar ehtiyatlarının həcminə daxil edilmir.

3.13. Mövsümi olaraq avadanlıqları dayandırılan EİM-lər belə fasilələrdə yanacağın azaldılmaz ehtiyatlarını yaratmaya bilər.

3.14. Birinci dərəcəli istehlakçıların tələbatını ödəməyən EİM-lərdə yanacağın azaldılmaz və istismar ehtiyatlarının həcmi yay mövsümü üçün aşağı səviyyədə müəyyən oluna bilər.

3.15. EİM-də yaradılmış yanacaq ehtiyatının uçotu zamanı ayın 1-i tarixinə anbarında (saxlancında) faktiki olan, habelə enerji istehsalında istifadə etmək üçün EİM-ə göndərilmiş və həcmi

yanacaq ehtiyatlarının ümumi həcmnin 15 faizini keçməyən yanacaq nəzərə alınır.

3.16. Müvafiq ilin hər ayının 1-i tarixinə EİM-in anbarında (saxlancında) yanacaq ehtiyatlarının faktiki həcmi bu Qaydanın 1.4-cü və 1.5-ci bəndlərinə uyğun müəyyən edilən yanacaq ehtiyatlarının həcmindən az olduqda (müvafiq azalma ümumi yanacaq ehtiyatlarının 85 faizindən az olmamalıdır), EİM tərəfindən həmin ayın 10-u tarixindən gec olmayaraq, anbarındakı (saxlancındakı) faktiki yanacağın həcmnin müəyyən olunmuş həcmə qədər çatdırılması təmin edilməlidir.

3.17. EİM-in mülkiyyətində olmayan və ya barəsində həmin mülkiyyətçinin mülkiyyət hüququ üçüncü şəxslərin tələb hüququ ilə məhdudlaşdırılmış yanacaq məhsulları yanacaq ehtiyatlarının tərkib hissəsi kimi nəzərə alınmır.

3.18. EİM-in yanacaq ehtiyatının hesablanması zamanı digər anbarda (saxlancda) saxlanılan, lakin həmin EİM-in mülkiyyəti olan və həmin anbarlardan (saxlanclardan) yanacağın EİM-ə daşınması zamanı texniki cəhətdən mümkün olan yanacaq ehtiyatları da nəzərə alınır. Bu zaman, digər anbarlardan (saxlanclardan) yanacağın göndərilməsi nəzərdə tutulan EİM tərəfindən həmin yanacağın yüklənməsi, göndərilməsi və boşaldılması üçün zəruri olan müddətdə dispetçer yüklənməsi qrafikinə uyğun fəaliyyətini təmin edəcək həcmdə yanacaq ehtiyatı təmin edilməlidir.

3.19. Yanacaq ehtiyatlarının hesablanması üzrə tövsiyə olunan metodologiyaların hazırlanması müstəqil ekspertlər və mütəxəssislər, məsləhətçi şirkətlər, elmi təşkilatlar cəlb edilməklə Energetika Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir.

3.20. Yanacaq ehtiyatlarının yaradılması üçün nomenklatur və həcmərin müəyyən edilməsi ilə bağlı normativlərin layihələrinin hazırlanması EİM-lər tərəfindən təqdim edilən sənədlərin əsasında müəyyənləşdirilir. Həmin sənədlərə aşağıdakılar daxildir:

3.20.1. bu Qaydanın 3.19-cu bəndində qeyd edilən metodologiyalara uyğun olaraq hesablanmış yanacaq ehtiyatları ilə bağlı göstəricilər, yanacaq ehtiyatlarının nomenklaturu və həcmələri ilə bağlı təklif olunan normaların əsaslandırılması;

3.20.2. EİM-də istifadə edilən faktiki əsas və rezerv yanacaq növləri barədə məlumat (o cümlədən, yanacağın kalorisi və tərkibini əsaslandıran sənədlər), onların son hesabat ilinin və planlaşdırılan ilin 1 noyabr tarixinə xüsusiyyətləri və strukturu;

3.20.3. əsas və rezerv yanacağın xüsusi sərfiyyatı, şərti və natural vahidlərdə toplam yanacaq xərcləri göstərilməklə, planlaşdırılan dövrdə elektrik və istilik enerjisinin istehsal balansı;

3.20.4. yanacağın EİM-ə çatdırılma üsulları və müddətləri;

3.20.5. yanacaq növləri üzrə anbarların (saxlancların) mövcudluğu və tutumları ilə bağlı məlumatlar;

3.20.6. son beş il ərzində ilin ən soyuq hesabat dövrü üzrə EİM-in orta günlük və faktiki aylıq yanacaq sərfiyyatı göstəriciləri;

3.20.7. EİM-in salamatqalma rejimində işini təmin edən texnoloji sxem və avadanlıq siyahısı;

3.20.8. EİM-in təchiz etdiyi birinci dərəcəli istehlakçıların siyahısı;

3.20.9. kənar istehlakçıların istilik yükünə dair məlumat;

3.20.10. EİM-in daxili ehtiyacları üçün zəruri minimal istilik yükünə dair məlumat;

3.20.11. son beş il üçün yanacağın azaldılmaz ehtiyatının və yanacağın istismar ehtiyatının faktiki istifadəsi ilə bağlı məlumatlar;

3.20.12. EİM üzrə yanacaq ehtiyatlarının nomenklaturu və həcmələri ilə bağlı təklif olunan normalara dair ekspertizanın kənar rəyi (əgər varsa).

4. Yanacaq ehtiyatının qorunması (təftiş nəzarəti)

4.1. Yanacaq ehtiyatının qorunmasının (təftiş nəzarətinin) əsas məqsədi yanacaq ehtiyatlarının mövcudluğu və hərəkəti üzrə məlumatların etibarlılığının təsdiqlənməsindən, yanacağın istismar ehtiyatları üzrə əməliyyatların hazırlanmasının düzgünlüyünün qüvvədə olan hüquqi aktlara uyğun olaraq müəyyən edilməsindən ibarətdir.

4.2. Yanacağın azaldılmaz ehtiyatlarının qorunması (təftiş nəzarəti) ilə bağlı müvafiq məsələlər Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 10 iyul tarixli 106 nömrəri Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Maddi sərvətlərin səfərbərlik və dövlət ehtiyatlarının, habelə ərzaq mallarının və neft məhsullarının azaldılmaz ehtiyatlarının yaradılması, yığılması, saxlanması, təzələnməsi və istifadə olunması Qaydaları"nın 7-ci hissəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

4.3. Yanacağın azaldılmaz və istismar ehtiyatlarının qorunması həmin ehtiyatlar üzrə nəzarət və təftişin həyata keçirilməsi üzrə mütəmadi tədbirlərin görülməsi yolu ilə həyata keçirilir və bununla əlaqədar əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

4.3.1. EİM-in maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətində material dəyərlilərin əldə edilməsi, mədaxilə yazılması, saxlanması və sərf edilməsi ilə bağlı qəbul olunmuş qaydaya uyğunluğunun müəyyən edilməsi;

4.3.2. xammalın, materialların, yanacaqın və digər dəyərlilərin müəyyən edilmiş sərfiyyat normalarının, inventarlaşdırmanın vaxtında keçirilməsinin və keyfiyyətinin əsaslandırılması və uyğunluğu;

4.3.3. istehsalın səmərəliliyinin artırılması məqsədilə onların formalaşdırılması və istifadəsinin yaxşılaşdırılması yollarının müəyyən edilməsi;

4.3.4. onların israf edilməsi, çatışmazlıq və oğurluq, artıq və istifadə edilməyən istehsal ehtiyatlarının mövcudluğu faktının aşkarlanması;

4.3.5. təbii, müvafiq saxlanma və daşınma şəraitindən asılı olan amillər səbəbindən yaranan zərərin müəyyən edilməsi;

4.3.6. yolverilən çatışmazlıqların və material dəyərlərinin məqsəduyğun olmayan şəkildə istifadəsinin səbəblərinin və bu məsələlərdə təqsirkar olan vəzifəli şəxslərin müəyyən edilməsi.

4.4. Bu Qaydanın 4.3-cü bəndində qeyd edilən məqsədlərin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar əsas məlumat mənbələri aşağıdakılardır:

4.4.1. təsisəddici sənədlər, uçot siyasəti haqqında əsasnamə;

4.4.2. mühasibat hesabatlığı;

4.4.3. təchizatçılarla bağlanmış müqavilələr;

4.4.4. mal-müşayiət sənədləri, nomenklatur-qiymət siyahısı;

4.4.5. istehsal ehtiyatlarının uçotu üzrə ilkin sənədlər;

4.4.6. mal-material dəyərlərinin inventarlaşdırılma siyahıları, mal-material dəyərlərinin inventarlaşdırılmasının nəticələrinin müqayisəli cədvəli;

4.4.7. tam (fərdi və ya kollektiv) məsuliyyət haqqında müqavilələr.

4.5. Yanacaq ehtiyatlarının tamlığının və rəasional istifadəsinin təmin edilməsində onların saxlanması, uçotunun və istifadəsinin düzgün təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqsədlə yoxlama zamanı aşağıdakı məsələlər müəyyən edilməlidir:

4.5.1. anbar məkanlarının və müvafiq yanacaq növünün saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş digər çənlərin, yaxınlaşma yollarının və anbarətrafı meydançaların, çəkiölçmə cihazlarının, yangınsöndürmə avadanlıqlarının mövcudluğu və cari vəziyyəti;

4.5.2. yanacaq ehtiyatlarının saxlanması üçün istifadə olunan bu və ya digər məkanların, ehtiyat yanacaqvermə xətlərinin, zəruri tərəzilərin, hesablaşma cədvəllərinin, ölçü tarasının və digər ölçü cihazlarının texniki vəziyyəti, eləcə də rütubətlik, temperatur və işıqlıq rejiminin qorunması vəziyyəti;

4.5.3. tərəzilərin və digər ölçü cihazlarının qüvvədə olan möhürləmə qaydasına riayət edilib-edilməməsi;

4.5.4. uzunmüddətli saxlama yerlərində yanacaq ehtiyatlarının qəbulu və buraxılması üzrə işin vəziyyəti;

4.5.5. anbarlarda lazımi qaydada təşkil edilməmiş mühafizə və yanğın təhlükəsizliyi səbəbindən oğurluq və itkilərin baş verməsinin qarşısını almaq üçün nəzarət təftişi zamanı lazımi kilidlərin, siqnalizasiyanın, anbarların girəcək yolunun işıqlandırılmasının, uçot və qoşulma qovşaqlarının, mühafizənin təşkil edilib-edilməməsi, yanğınsöndürmə vasitələrinin mövcud və saz vəziyyətdə olub-olmaması, sınaq və istifadə müddətinə riayət olunub-olunmaması;

4.5.6. yanacağın hər növünün saxlanma yerində adı, nomenklatur nömrəsi, ölçü vahidi və ehtiyat norması ilə bağlı qeyd edilən etiketlərin bərkidilib-bərkidilməməsi;

4.5.7. rəhbər və işçi heyətin, ilk növbədə maddi məsul şəxslərin düzgün seçilməsi və yerləşdirilməsi vəziyyəti, onlarla maddi məsuliyyət müqavilələrinin bağlanıb-bağlanmaması, onların qəbulunun, köçürülməsinin və azad edilməsinin baş mühasiblə razılaşdırılıb-razılaşdırılmaması.

4.6. Anbar məkanlarının və yanacaq ehtiyatlarının saxlanması üçün çənlərin yoxlanılmasını onlara vizual baxış keçirilməsi yolu ilə həyata keçirmək tövsiyə olunur.

4.7. Əmlak və maliyyə öhdəliklərinin inventarlaşdırma üzrə hüquqi aktlara və metodiki sənədlərə uyğun olaraq mal-material dəyərlərinin inventarlaşdırılmasının vaxtında aparılması və keyfiyyəti, eləcə də onların nəticələrinin uçotda əks etdirilməsinin düzgünlüyü yoxlanılır. Bu məqsədlə aşağıdakılar yoxlanılmalıdır:

4.7.1. inventarlaşdırılma qrafikinin əsaslılığı. Qrafik baş mühasib tərəfindən hazırlanır və illik mühasibat hesabatlılığının hazırlanmasından əvvəl, lakin hesabat ilinin oktyabr ayının 1-dən əvvəl olmamaqla, EİM-in rəhbəri tərəfindən təsdiqlənir;

4.7.2. plandankənar inventarlaşdırmanın aparılması. Maddi məsul şəxsin dəyişilməsi, fəvqəladə hallar (təbii fəlakətlər, yanğınlar, qəzalar və digər hadisələr), oğurluq və ya sui-istifadə halları

faktlarının aşkarlanması, təşkilatın yenidən təşkili, yaxud rəhbərin dəyişməsi zamanı aparılır;

4.7.3. daim fəaliyyət göstərən inventarizasiya komissiyalarının səriştəsi. Komissiyaların tərkibinə rəhbərliyin və mühasibatlığın nümayəndələri, EIM-in mütəxəssisləri daxil edilir. Inventarlaşdırma maddi məsul şəxsin iştirakı ilə aparılmalıdır;

4.7.4. aparılan inventarlaşdırmanın keyfiyyəti. Inventarlaşdırmanın siyahılarının bütün nüsxələri, riyazi hesablamaları təhlil edilir. Düzəlişlər komissiyanın üzvləri tərəfindən razılaşdırılmalıdır və onların imzaları ilə təsdiqlənməlidir;

4.7.5. inventarlaşdırılmanın fərqlərinin müəyyən edilməsinin və tənzimlənməsinin düzgünlüyü.

4.8. Yoxlama nəticəsində müəyyən edilmiş artıq yanacaq miqdarı təşkilatın mənfəətinə, təbii itki norması daxilində çatışmazlıqlar məsrəflərə, normadan artıq çatışmazlıqlar isə maddi məsul şəxsə aid edilir. Təqsirkar şəxs müəyyən edilmədikdə və ya ondan müəyyən olunmuş vəsaitin tutulması iddiası məhkəmə tərəfindən rədd edildikdə, çatışmazlıq maliyyə nəticələrinə silinir.

4.9. Təbii itki normalarının tətbiqinin, qeyd edilən normalar daxilində çatışmazlıqların hesablanması düzgünlüyü, habelə qanuni əsaslar olmadan istifadə olunan təbii itki normalarının tətbiqinin əsaslılığı yoxlanılmalıdır.

4.10. Yoxlamanın nəticələrinə uyğun olaraq maddi dəyərlərin itkisi faktlarına görə maddi məsul şəxslərin məsuliyyəti göstərilməklə yanacaq ehtiyatlarının mümkün itkisi təhlil edilməli, bunun qarşısının alınması üzrə tədbirlər görülməlidir.

4.11. Ayın sonunda yanacaq qalıqlarının müəyyən edilməsi məqsədilə onun müntəzəm inventarlaşdırılması həyata keçirilməlidir. Inventarlaşdırma aşağıdakı formalarda aparılır:

4.11.1. yanacağın daxil olması, sərfi və qalıqlarının verilən uçot formaları əsasında həyata keçirilən sənədli inventarlaşdırma;

4.11.2. anbardakı (çənlərdəki) yanacaq qalıqlarının instrumental ölçmələr əsasında müəyyən edildiyi instrumental inventarlaşdırma.

4.12. Maye yanacaq ehtiyatlarının sənədli (uçot) inventarlaşdırılması hər ay həyata keçirilir. Bundan əlavə, EIM-in anbarlarında və ya digər saxlanma yerlərində ən az miqdarda yanacaq olan dövrdə onun yoxlama instrumental inventarlaşdırılması həyata keçirilir.

4.13. Maye yanacaq ehtiyatlarının instrumental inventarlaşdırılması qüvvədə olan hüquqi aktların və metodiki sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq hər ay həyata keçirilir.

4.14. Instrumental inventarlaşdırma EİM-in rəhbəri tərəfindən yaradılan və tərkibinə rəhbərin müavini və ya baş mühəndis (komissiya üzvü), texnoloji və istismar, ərazi, saxlama və sahə, habelə mühasibat və uçot üzrə digər rəhbər şəxslər daxil edilən komissiya tərəfindən aparılır.

4.15. Yanacağın instrumental inventarlaşdırılmasının nəticələrinə görə bərk və maye yanacağın hər biri üçün ayrıca ən azı iki nüsxədə akt tərtib edilir. Aktın bir nüsxəsi mühasibatlığa təqdim olunur.

4.16. Yanacaq qalıqlarının fəvqəladə hallardan (təbii fəlakətlər, yanğınlar, qəzalar və digər hadisələr) sonrakı inventarlaşdırılması EİM-in rəhbərinin təyin etdiyi xüsusi komissiya tərəfindən həyata keçirilir.

5. Yanacaq ehtiyatlarının istifadəsi və uçotunun aparılması

5.1. EİM-lərdə yanacaq ehtiyatlarının uçotunun aparılması əməliyyat uçotu, texniki uçot və mühasibat uçotu olaraq həyata keçirilir.

5.2. Yanacaq ehtiyatlarının əməliyyat uçotu:

5.2.1. maye yanacağının keyfiyyəti nəzərə alınmaqla, ehtiyata təhvil alınması aşağıdakıları əhatə edir:

5.2.1.1. yanacağın keyfiyyəti nəzərə alınmaqla ehtiyata təhvil alınması üçün yanacağın növündən və istismar şərtlərindən asılı olaraq, daxil olmuş yanacağın tədarük müqavilələrində nəzərdə tutulmuş dövlət standartlarına və texniki tələblərinə uyğunluğu nəzarətdən keçirilir;

5.2.1.2. EİM-ə daxil olmuş yanacağın keyfiyyətinə nəzarət üsulu yanacağın satın alınmasına dair müqavilədə göstərilir;

5.2.1.3. EİM-ə daxil olmuş yanacağın keyfiyyətinə nəzarət nümunələrin götürülməsi və onların kimyəvi analizi yolu ilə həyata keçirilir;

5.2.1.4. maye yanacaqdan nümunələr sistemlərdən (dəmir yolu vasitəsilə təchiz edildikdə) və qəbuledici çənələrin qarşısındakı boru xətlərindən (boru xətti ilə təchiz edildikdə) götürülür;

5.2.1.5. götürülmüş nümunələr mövcud standartlara uyğun olaraq təchizat şərtlərinə əsasən zay məhsul göstəriciləri üzrə emal və təhlil edilir;

5.2.1.6. bu nümunələrin analizinin nəticələri EİM-ə daxil olan yanacağın keyfiyyətinin uçotu jurnalında nümunələrin götürülməsinə görə məsuliyyət daşıyan həmin EİM-in struktur bölməsi (laboratoriya, texniki nəzarət şöbəsi və s.) tərəfindən qeydə alınır və iddialarla işin aparılmasında istifadə edilir;

5.2.1.7. stasionar nümunəgötürmə cihazı vasitəsilə kommersiya hesablamaları üçün yanacaq nümunələrinin götürülməsi müvafiq qurumların təsdiqlənmiş sənədlərinin tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

5.2.2. Qaz yanacağının kəmiyyət və keyfiyyət baxımından ehtiyata təhvil alınması aşağıdakıları əhatə edir:

5.2.2.1. EİM-ə verilmiş (istifadə edilmiş) qazın miqdarının uçotu təchizat müqaviləsi ilə müəyyənləşdirilir və aşağıda sadalanan tərəflərin nəzarət-ölçü cihazları ilə həyata keçirilir:

5.2.2.1.1. EİM-in magistral qaz kəmərinə bilavasitə qoşulması zamanı təchizatçının (qaz paylayıcı təşkilatları və ya istehlakçıları) qazla təchiz edən qaz və neft hasilatı, qaz və neft emalı təşkilatları və nəqliyyat sistemləri);

5.2.2.1.2. Energetika Nazirliyi tərəfindən müəyyən olunan tələblərə uyğun olaraq, qaz satışı təşkilatları tərəfindən EİM-ə qazın verilməsi zamanı EİM-in;

5.2.2.2. sərfiyyatı ölçən cihazlar "Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında" Qanunla müəyyən olunan tələblərə uyğun olaraq EİM-də quraşdırılmalı və istismara buraxılmalıdır;

5.2.2.3. qaz sərfiyyatının ölçülməsi üçün daraldıcı qurğular EİM-in hər bir qaz paylayıcı məntəqəsinin giriş qaz kəmərinə qaz təmizləyici süzgeclərdən sonra tənzimləyici klapanlara qədər quraşdırılmalıdır;

5.2.2.4. diferensial monometrlər-sərfiyyatölçənlərin əsas gətirilmiş xətası 1,0%-dən çox olmamalıdır. EİM-lərə əsas gətirilmiş xətası 0,6% və 1,0% təşkil edən diferensial monometrlərin mənimsənilməsinə qədər əsas gətirilmiş xətası 1,5% təşkil edən diferensial monometrlərin istifadəsinə icazə verilir, lakin bu zaman günlük istehlakın müəyyənləşdirilməsinin toplam xətası 3%-dən çox olmamalıdır (bu halda qaz sərfiyyatının müəyyənləşdirilməsi xətası 30 günlük üzrə 2,0%-dən, ay üzrə 1%-dən, il üzrə isə 0,3%-dən çox olmayacaqdır);

5.2.2.5. qaz sərfiyyatı quru halında olmaqla və 20°C və 101325 Pa (760 mm civə sütunu) standart şəraitdə normal kub metrle hesablanır. Bu zaman qazın təzyiqinin, temperaturunun və sıxlığının dövr üzrə ortalama qiymətlərinə edilən düzəlişlər onun həm gün üzrə, həm də hər bir saat üzrə ölçülmüş sərfiyyatı üzrə daxil edilir (sərf edilmiş qazın miqdarının müəyyənləşdirilməsinin daha çox etibarlılığını düzəlişlərin saathesabı aparılması təmin edir ki, bu haqda müqavilədə müvafiq qeyd aparılmalıdır);

5.2.2.6. sabit keyfiyyət xüsusiyyətləri olan birxətli magistral qaz kəmərinə qaz alan EİM-lərin öz qərarı ilə bir məntəqədə bir neçə müəssisə üçün keyfiyyətə nəzarəti təşkil etməyə icazə verilir. Belə hallarda hər bir EİM-dən götürülmüş nümunələr üzrə dövrü keyfiyyət müqayisələrinin aparılması təmin edilməlidir;

5.2.2.7. gündəlik qaz sərfiyyatı haqqında məlumatlar əsasında (sərfiyyatı ölçən cihaz üzrə) EİM-də müəyyən edilmiş formaya əsasən qaz sərfiyyatının uçotu jurnalı doldurulur. Uçot jurnalı təchizatçının təqdim etdiyi ödəniş sənədləri üzrə sərf edilmiş qazın miqdarına nəzarət etmək və ya təchizatçının nümayəndəsi ilə birlikdə aylıq və ya əgər belə bir hesablaşma qaydası təchizat müqaviləsində nəzərdə tutulubsa, digər müddət ərzində (beşgünlük, ongünlük və s.) qaz sərfiyyatı haqqında akt-hesab hazırlamaq üçün doldurulur;

5.2.2.8. təchizatçılarla hesablaşmalar üçün akt-hesab müəyyən edilmiş formaya əsasən iki nüsxədə tərtib olunur və nüsxələrdən biri təchizatçıya, digəri isə yekun hesablaşma üçün mühasibatlığa verilir.

5.2.3. Daşınma zamanı yanacaq ehtiyatlarının təbii itkilərinin silinməsi aşağıdakı kimi həyata keçirilir;

5.2.3.1. təbii itki norması təchizatçının məlumatları üzrə yanacaq kütləsinin istehlakçının məlumatları üzrə yanacaq kütləsindən (təhvilalınma zamanı sistemlərdə və ya çənlərdə hesablama, ölçmə yolu ilə təyin edilmiş) yanacaq kütləsinin müəyyənləşdirilməsində yol verilən maksimal kənarlaşmadan çox olduğu təqdirdə tətbiq olunur;

5.2.3.2. təbii itki faktının təyin olunmasına qədər təbii itki norması çərçivəsində yanacağın silinməsinə yol verilmir. Həmçinin yük qatarı ilə nəql edilən yanacağın hesablanmamış hissəsinə təbii itki normalarının şamil edilməsinə də yol verilmir;

5.2.3.3. daşınmalar zamanı təbii itkilərin silinməsi normativ dövlət sənədlərinin tələblərinə uyğun olaraq təsdiq edilmiş formaya

əsasən tərtib olunmuş cədvəl əsasında yalnız hesabat ayı üzrə həyata keçirilir.

5.2.4. Yanacaq ehtiyatları ilə bağlı yanacaq təchizatçılarına və daşıyıcılarına iddiaların bildirilməsi zamanı aşağıdakılar nəzərə alınır:

5.2.4.1. yanacağın miqdarında, keyfiyyətində uyğunsuzluq və tədarük müqaviləsi üzrə digər pozuntular aşkarlandığında, iddiaların bildirilməsinə görə EİM məsuliyyət daşıyır;

5.2.4.2. iddialarla işin təşkili, iradların və iddiaların bildirilməsi qaydaları, habelə iradlar və iddialar üzrə sənədlərin məzmunu dövlət tənzimlənməsinin müvafiq sahələrində dövlət normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olmalıdır;

5.2.4.3. yanacaq təchizatçılarına və daşıyıcılarına bildirilən iddialar həmin iddiaların bildirilməsini əsaslandıran hallar müəyyən edildiyi andan otuz gündən gec olmayaraq, EİM tərəfindən ünvanlanmalıdır;

5.2.4.4. iradların qəbul edilməsindən sonra həmin müddətdə təchizatçı iddialara baxılmasının nəticələri barədə EİM-i əsaslandırılmış məktub ilə məlumatlandırmağa görə məsuliyyət daşıyır;

5.2.4.5. iradların təmin edilməsindən tam və ya qismən imtina edildikdə və ya cavab vaxtında alınmadıqda, EİM müvafiq instansiya məhkəmələrində iddia qaldıra bilər;

5.2.4.6. bu Qaydanın tələblərinə uyğun olaraq kəmiyyət və keyfiyyət baxımından təhvil alınma, təchizat müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, təchizatçının nümayəndəsinin iştirakı ilə həyata keçirilir;

5.2.4.7. təchiz edilən yanacaq həcmnin ölçülməsi nəticələrinin qəbz rəsmi sənədlərdir və iddia materiallarının hazırlanmasında istifadə edilir;

5.2.4.8. yanacaq çatışmazlığı baxımından təchizatçılara bildirilən iddialar:

5.2.4.8.1. normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq istehlakçı dəmir yolu stansiyasından qaimənin arxa hissəsində vaqonların (sisternlərin) sazlığı haqqında qeydlərin aparılmasını tələb etməlidir (bu qeyd təchizatçı tərəfindən iddialar təmin edilmədikdə və arbitraj məhkəməsinə iddia sənədlərini təqdim etmək lazım olduqda, tələb oluna bilər).

5.2.4.8.2. çatışmayan yanacağın dəyərinin qarşılınması haqqında iddiaların bildirilməsi zamanı tələb edilən məbləğ yükləndərinin hər bir istehsal vahidi üçün ayrıca hesablanmalıdır;

5.2.4.8.3. bir göndərmə qrupuna bir iddia bildirməyə yol verilir;

5.2.4.9. yanacağın keyfiyyəti baxımından təchizatçılara bildirilən iddialar:

5.2.4.9.1. yanacağın keyfiyyəti haqqında şəhadətnamədə (pasportda) yanacağın texniki xarakteristikaları və iddialarla işin aparıldığı digər göstəriciləri qeyd olunur (stansiyanın etibarlı istismarının, təhlükəsizliyin və ekoloji tələblərin təmin edilməsi şərtlərindən asılı olaraq). Təchizatçı qazın uyğunluq sertifikatını təqdim etməlidir;

5.2.4.9.2. pasportdakı göstəricilərlə bağlanmış müqavilədə razılaşdırılmış keyfiyyət göstəriciləri arasında kənarlaşma aşkarlandıqda təchizatçıya iddia tərtib edilir;

5.2.4.10. laboratoriya sınaqları üçün üç nüsxədə maye yanacaq nümunəsi hazırlanır və aşağıdakı kimi bölüşdürülür:

5.2.4.10.1. birinci nüsxə EİM-in laboratoriyasına verilir;

5.2.4.10.2. ikinci nüsxə yükləndərinin (onun tələbi ilə) laboratoriyasına verilir;

5.2.4.10.3. üçüncü nüsxə yoxlama nüsxə qismində stansiyada saxlanılır (müstəqil laboratoriyada yoxlama üçün);

5.2.4.11. maye yanacağın ölçmə ilə qəbul edilməsi zamanı yüksək nəmlik miqdarına dair iddia bildirilmir və bu amil çatışmayan yanacağa dair iddiada nəzərə alınır;

5.2.4.12. yanacağın dəmir yolu ilə daşınmaları zamanı yaranan iddialar əsasən aşağıdakı hallarda bildirilir:

5.2.4.12.1. yanacağın zədələnmiş vaqonlarda və çatışmazlıq əlamətləri ilə gətirilməsi;

5.2.4.12.2. yanacağın qrup və ya marşrut qaiməsi üzrə daxil olması zamanı bir və ya bir neçə vaqonun (çənin) olmaması;

5.2.4.12.3. yanacaq təchizatı ilə bağlı təyin olunmuş müddətlərin pozulması;

5.2.4.12.4. yanacağın daşınması üzrə hesablanmış ödənişlərin dəyişməsi;

5.2.4.13. müqavilədə göstərilmiş fasiləsiz verilməsinə dair şərtlərin pozulması qaz yanacağı üzrə yaranan iddianın predmetinə aid edilir.

5.2.5. Yanacaq ehtiyatlarının saxlanması zamanı yanacaq qarışıqlarının və tullantılarının silinməsi aşağıdakı kimi həyata keçirilir:

5.2.5.1. gələcəkdə istifadəsi mümkün olduqda, yanacaqdan seçilmiş kənar qarışıqlar çəkilir və saxlanma yerlərinə göndərilir;

5.2.5.2. EİM-in işçi heyəti sözügedən qarışıqların kütləsi haqqında məlumatları qeydiyyat jurnalına daxil edir. Bu jurnalda çənlərin və digər mazut təsərrüfatı qovşaqlarının təmizlənməsi zamanı və çənlərdə mazutun çökməsi zamanı axıdılmış sudan çıxarılan mazut qalıqları kütləsinin tullantıları, itkiləri haqqında məlumatlar sadalanır;

5.2.5.3. qarışıq və tullantı kütləsinin silinməsi ixtiyari formalı akt üzrə həyata keçirilir. Həmin akt istehsal bölməsinin (sexinin, sahəsinin) rəisi, yanacaq uçotunu aparan hesabdar tərəfindən imzalanır və stansiya rəhbərliyi tərəfindən təsdiq edilir;

5.2.5.4. EİM-də tullantıların seçimi və uçotu təşkil olunmayıbsa, onların silinməsinə yol verilmir;

5.2.5.5. yanacaq tullantıları kütləsinin itkisinin silinməsi üçün əsas kimi EİM-in daxili sənədi ilə təsdiqlənmiş, saxlanma zamanı onun nəmliyinin eksperimental qaydada təyin olunmuş itki hədləri qəbul oluna bilər.

5.2.6. EİM-in elektrik və istilik enerjisinin buraxılışı zamanı xüsusi texnoloji ehtiyaclar üzrə yanacağın miqdarı və keyfiyyəti ilə bağlı aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

5.2.6.1. EİM-in energetik qazanlarda və pik boylerlərdə yandırıdığı yanacaq xüsusi texnoloji ehtiyaclar (elektrik və istilik enerjisinin buraxılışı) üçün yanacaq kimi nəzərə alınmalıdır;

5.2.6.2. texnoloji məqsədlər üçün sərf edilən bütün yanacağın kütləsi tərəzilərin, sərfiyatölçənlərin, səviyyəölçənlərin və digər bu qəbildən olan qurğuların göstəriciləri üzrə ölçmələr əsasında, onun keyfiyyət göstəriciləri isə avtomatik qeydiyyat cihazları və ya müvafiq qurğular vasitəsilə götürülmüş və ayrılmış yanacaq nümunələrinin analizinin nəticələri əsasında müəyyənləşdirilməlidir;

5.2.6.3. təmin edilməyən iddialar üzrə yanacağın kəmiyyəti və keyfiyyəti yalnız o zaman texnoloji məqsədlər üçün sərfiyata daxil edilir ki, həmin iddialar texniki səbəblərdən qəbul edilməsin;

5.2.6.4. çənlərdə maye qazın səviyyəsinin azalması üzrə onun sərfiyatının müəyyənləşdirilməsi zamanı hər bir çən üçün kalibrləşmə cədvəli tərtib olunmalıdır;

5.2.6.5. çənlər yerində ölçmə zamanı $\pm 0,5$ sm-dən çox olmayan və məsafədən ölçmə zamanı $\pm 1,5$ sm olan ölçmə xətasını təmin edən səviyyəölçənlərlə təchiz edilməlidir;

5.2.6.6. daraldıcı qurğulardan (sərfiyyatölçənlərdən) istifadə etməklə, maye yanacaq sərfiyyatının müəyyənləşdirilməsi zamanı sonuncular nasosların təzyiq və resirkulyasiya boru kəmərlərində quraşdırılmalıdır;

5.2.6.7. mazutun sərfiyyatölçənlərinin ölçmə metodikası və quraşdırılma şərtləri müvafiq sahələrdə normativ dövlət sənədlərinin tələblərinə uyğun olmalıdır;

5.2.6.8. yanacağın nəmliyi çənlərə yanacaq doldurulduqdan sonra onlardan götürülmüş nümunələr əsasında müəyyənləşdirilir və ya texnoloji ehtiyaclarla sərf edilmiş yanacaqdan götürülmüş günlük (növbəlik) nümunələr üzrə orta nəmlik kimi qəbul edilir;

5.2.6.9. verilmiş yanacağın kəmiyyətinin müəyyənləşdirilməsi qəbul olunmuş normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilir;

5.2.6.10. texnoloji ehtiyaclarla sərf olunan bütün növ yandırılan yanacağın (maye qaz, qaz) kəmiyyəti bütün yanacaq axınından götürülmüş nümunələrin (növbəlik, günlük) analizi yolu ilə və ya cihazların göstəricilərinə əsasən müəyyənləşdirilir.

5.2.7. Yanacaq ehtiyatları ilə bağlı yanacağın hərəkətinin ay ərzində uçotu aşağıdakı qaydada yerinə yetirilir:

5.2.7.1. hər ayın sonuna (hesabat ayının sonuncu günü saat 24:00) mühasibatlığın iştirakı ilə EİM-lərin istehsalat bölmələri təyin edilmiş uçot forması üzrə yanacağın hərəkəti və qalığı haqqında akt hazırlayırlar. Həmin akt əsas sənəd olmaqla, onun məlumatları EİM-in statistik hesabatında əks olunur və həmin təşkilat tərəfindən elektrik və istilik enerjisi sahəsində statistikanın toplanılmasına görə məsuliyyət daşıyan müvafiq dövlət orqanlarına təqdim edilir;

5.2.7.2. günlük ifadəsi ilə əvvəlcədən və ya bir qədər gecikmə ilə əldə edilmiş və sonra da hesabat ayı müddətinə yanacağın hərəkəti haqqında məlumatlarla düzəliş edilmiş inventarlaşdırma məlumatlarının təsbit edilməsi nəzərdə tutulur;

5.2.7.3. akt iki nüsxədə tərtib olunur, nüsxələrdən biri mühasibatlığa (mühasibatlıq uçotuna nəzarət etmək üçün), digəri isə texniki istismar üzrə müvafiq bölməyə verilir (texniki hesabatlılığın hazırlanmasında istifadə etmək üçün);

5.2.7.4. akt yanacağın sənədli və instrumental inventarlaşdırılması əsasında tərtib edilir. Yanacağın anbarlara daxil olması,

sərfiyyatı və qalıqları haqqında sənədli inventarlaşdırma məlumatları günlük cədvəllər üzrə, qarışıqların və yanacaq tullantılarının silinməsi üzrə aktın, eləcə də qaimələrin müqayisəsi (tutuşdurulması) yolu ilə müəyyənləşdirilir;

5.2.7.5. yanacaq qalıqları ilə sənədli və instrumental inventarlaşdırma məlumatlarının müqayisəsi (tutuşdurulması) nəticəsində onun çatışmazlığı və artıqları müəyyənləşdirilir, anbarlarda yanacaq qalıqlarının və onun texnoloji ehtiyaclara sərfiyyatının hesabatda əks olunacaq dəyəri təyin olunur;

5.2.7.6. anbarlarda yanacaq qalıqlarının hesabat dəyəri yalnız instrumental inventarlaşdırma xətası nəzərə alınmaqla müəyyənləşdirilir ki, sonuncunun nisbi qiyməti maye qaz üçün:

5.2.7.6.1. şaquli çənlərdə $\pm 0,5\%$ təşkil edir;

5.2.7.6.2. üfüqi çənlərdə $\pm 1,3\%$ təşkil edir;

5.2.7.7. instrumental və sənədli inventarlaşdırma məlumatları üzrə yanacaq qalıqlarındakı kənarlaşmanın mütləq dəyəri instrumental inventarlaşdırma xətasından çox olmadıqda, anbarlardakı yanacağın hesabat qalıqları qismində sənədli inventarlaşdırma məlumatları qəbul edilir;

5.2.7.8. instrumental və sənədli inventarlaşdırma məlumatları üzrə yanacaq qalıqlarındakı kənarlaşma mənfi qiymətə bərabədirsə və mütləq qiyməti üzrə instrumental inventarlaşdırma xətasından və instrumental ölçmə xətasının mütləq qiymətindən çoxdursa, anbardakı yanacağın hesabat qalıqları və sənədli inventarlaşdırmanın nəticəsi arasındakı fərq yanacağın çatışmazlığına uyğun gəlsə, inventarlaşdırma komissiyasının qərarından asılı olaraq yanacaq çatışmazlığı bütöv və ya tam olaraq:

5.2.7.8.1. texnoloji ehtiyaclar üçün sərf edilən yanacağa aid edilə bilər;

5.2.7.8.2. yanacağın qiymətinin yüksəlməsinə silinə bilər;

5.2.7.8.3. təqsirkar şəxslərə aid edilə bilər;

5.2.7.9. birinci halda texnoloji ehtiyaclar üçün sərf edilən yanacağın hesabat dəyəri həmin sərfiyyatın sənədli inventarlaşdırma məlumatları və ona aid edilmiş yanacaq çatışmazlığı üzrə məbləği kimi müəyyənləşdirilir;

5.2.7.10. fəvqəladə hallar (təbii fəlakətlər, yanğınlar, qəzalar və digər hadisələr) səbəbilə yaranmış yanacaq çatışmazlığı üzrə silinmə aktı tərtib edilir. Həmin akt EİM-in rəhbərliyi tərəfindən təsdiq olunur və Energetika Nazirliyinə təqdim edilir;

5.2.7.11. instrumental və sənədli inventarlaşdırma məlumatları üzrə yanacaq qalıqlarındakı kənarlaşma müsbətdirsə və inventarlaşdırma xətasından çoxdursa, yanacaq artıqlığına yol verilmişdir. Onlar qalıqlardakı kənarlaşmalar ilə instrumental inventarlaşdırma xətasının mütləq dəyəri arasındakı fərqə bərabərlirlər;

5.2.7.12. yanacaq qalıqları anbara mədaxil edilməlidir. Bu zaman anbarlardakı yanacağın hesabat qalıqları olaraq instrumental inventarlaşdırma məlumatları üzrə qalıqlar ilə onun mütləq dəyəri arasındakı fərq qəbul edilir;

5.2.7.13. yanacaq artıqlığının və ya çatışmazlığının aşkar edilməsi faktı yanacağın uçotunda çatışmazlıqların olduğunu göstərir. EİM ən qısa müddətdə onların aradan qaldırılması üçün tədbirləri müəyyənləşdirərək həyata keçirməlidir.

5.3. Yanacaq ehtiyatlarının texniki uçotu.

5.3.1. Texnoloji ehtiyaclar üçün təbii yanacaq sərfiyyatının uçotu yanacağın energetik qurğuya yandırılma üçün verildiyi faktiki nəmlik üzrə aparılır.

5.3.2. Yanacağın EİM-də texniki uçotu texnoloji ehtiyaclar üçün sərf edilmiş təbii yanacağın kəmiyyəti və keyfiyyəti haqqında məlumatlar əsasında şərti yanacağa hesablama ilə aparılır.

5.3.3. Elektrik və istilik enerjisinin buraxılışına aid edilmiş şərti yanacağın sərfiyyatına texnoloji ehtiyaclar üçün sərf edilmiş bütün yanacaq daxil edilir.

5.3.4. Elektrik və istilik enerjisinin təmin edilməsi üçün sərf edilən bütün yanacaq növləri şərti yanacağın xüsusi sərfiyyatı zamanı nəzərə alınmalıdır.

5.3.5. Yanacağın təbii və qeyri-istehsal itkilərinin texnoloji ehtiyaclara silinməsinə yol verilmir.

5.3.6. Şərti yanacağın bütövlükdə EİM üzrə, eləcə də ayrıca avadanlıq qrupları (enerji blokları) üzrə xüsusi sərfiyyatı birbaşa enerji balansı ilə müəyyənləşdirilir. Əgər EİM-in hər bir qazan və qazan qrupu üzrə yanacaq sərfiyyatının bilavasitə ölçmələri yoxdursa, o zaman yanacaq onların arasında əks balans üzrə müəyyənləşdirilmiş yanacaq sərfiyyatının müvafiq qiymətlərinə mütənasib olaraq bölüşdürülür.

5.3.7. Yanacağın texniki uçotunun nəticələri dövlət və sahə statistik hesabatlarda əks olunur.

5.4. Yanacaq ehtiyatlarının mühasibat uçotu.

5.4.1. EİM-lərdə yanacaq ehtiyatları ilə bağlı mühasibat uçotunun təşkili və aparılması “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və müvafiq sahədə qüvvədə olan digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq həyata keçirilir.